

УДК 343.3

<https://doi.org/10.34142/23121661.2022.36.03>

orcid.org/0000-0003-1173-7975

© Шинкарьов Ю.В., 2022

orcid.org/0000-0002-0453-5892

© О.О. Коваленко, 2022

Ю.В. Шинкарьов, О.О. Коваленко

**ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТТЯ
«ГЛОРИФІКАЦІЯ» ЯК ФОРМИ
ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ СКЛАДУ
КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ,
ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 436-2
КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ**

Yu. Shynkarov, O. Kovalenko

**LEGAL CHARACTERIZATION
OF THE CONCEPT OF «GLORIFICATION»
AS A FORM OF THE OBJECTIVE SIDE
OF THE COMPOSITION OF THE
CRIMINAL OFFENSE PROVIDED
FOR IN PART 436-2 OF THE CRIMINAL
CODE OF UKRAINE**

*Пам'яті Артура Надоева – випускника юридичного факультету,
аспірантури ХНПУ імені Г. С.Сковороди, воїна-захисника,
який заплатив своїм життям за відновлення цілісності України
та її незалежність, присвячується...*

Анотація. У поданій статті досліджуються окремі зміни до чинного Кримінального кодексу України, спричинені актом агресії російської федерації. Зазначено, що відповідно до таких змін у сучасному кримінальному праві з'явилися нові поняття, невідомі раніше українському кримінальному праву. Одним із таких термінів сучасного кримінального законодавства та права стало поняття «глорифікація», що передбачено ст. 436-2 Кримінального кодексу України. Аналіз наукової літератури та довідникових джерел свідчить про недостатнє дослідження зазначеного поняття як на мовному, так і на правовому рівні. Констатується певний факт полеміки щодо необхідності введення саме цього поняття до правової системи України. Визначається, що згідно з чинним законодавством України про кримінальну відповідальність глорифікованими можуть бути тільки фізичні особи.

Відповідальності за глорифікацію інших явищ відповідно до цієї норми на сьогодні не існує, що визначається як недолік чинного законодавства. Наведено загальнотеоретичне тлумачення поняття «глорифікація».

Ключові слова: військові кримінальні правопорушення, об'єкт кримінального правопорушення, об'єктивна сторона, покарання, глорифікація, воєнний стан, кримінальна відповідальність, кримінально-правові засоби.

Annotation. In the presented article pre-conditions of changes are determined in the operating Criminal code of Ukraine, caused the act of aggression of the Russian Federation. Established, that in accordance with such changes new concepts, unknown before to the Ukrainian criminal right, appeared in a modern criminal right. One of the new terms that appeared in modern criminal legislation and, accordingly, the law, was the concept of "glorification, which is provided for in Art. 436-2 of the Criminal Code of Ukraine. The analysis of scientific literature and sources of reference book testifies to the insufficient analysis of the indicated concept as on linguistic so at legal level. The certain fact of polemic is established in relation to a necessity introduction of this concept to the legal system of Ukraine. It is determined that in obedience to the current legislation of Ukraine about criminal responsibility of glorification there can be only physical persons. Responsibility after glorification of other phenomena in accordance with the indicated norm can not come now, that is determined as a lack of current legislation. Common-theoretical interpretation of concept of glorification is given.

Key words: military criminal offences, the object of a criminal offence, objective side, punishment, glorification, martial law, criminal liability, criminal legal means.

Постановка проблеми. Будь-яке законодавство, в тому числі і кримінальне є явищем рухливим, таким що здатне видозмінюватися і своєчасно реагувати на еволюцію суспільних відносин. І якщо швидкість такої реакції залежить від працездатності нормотворця, то якість змін у законодавстві залежить багато в чому від наукового потенціалу країни і здатності забезпечити чітке та результативне нормотворення. Одним із найважливіших завдань сучасної правової науки є формування чіткого, ґрунтовного та змістовного понятійно-термінологічного апарату. Як зазначається у літературі, понятійний апарат потребує особливо пильної уваги щодо вимог правильного і точного тлумачення термінів для практичного застосування нормативно-правових актів, дотримання змістовної одноманітності при використанні понять в текстах різних нормативно-правових актів, уточнення змісту окремих понять, що вживаються у відмінному від загальноприйнятого значенні, для забезпечення впорядкування, систематизації, нормалізації і одноманітного використання термінів у текстах нормативно-правових актів [1, с. 26].

У зв'язку із неоголошеною війною московитської держави, яка почалася у 2014 році, у сучасному законодавстві про кримінальну відповідальність відбулися певні зміни. Мова йде як про унормування окремих складів кримінальних правопорушень, так про появу нових інститутів, субінститутів і окремих понять.

У 2022 р., у зв'язку із повномасштабним вторгненням військ російської федерації, введенням воєнного стану на території України, кримінальне законодавство продовжило поповнюватись новелами. Одним із нових термінів, що з'явилися у сучасному кримінальному законодавстві та, відповідно, праві – стало поняття «глорифікація», яке передбачається ст. 436-2 Кримінального кодексу України.

Вказана стаття є новелою для чинного Кримінального кодексу України, оскільки внесена до нього законом № 2110-IX від 03.03.2022. Беручи до уваги складну ситуацію у країні, на даний момент немає належної кількості наукових робіт, у яких би висвітлювалося значення, зміст та особливості застосування вказаного поняття. А, отже, визначення та окреслення поняття «глорифікація» є актуальним для сучасної кримінально-правової науки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Звичайно, тема війни, воєнних і військових правопорушень на разі, враховуючи ситуацію, в якій опинилась Україна, не виходять з поля зору науковців. Зокрема мова йде про роботи М.С. Журавльова [2], де аналізувалася історична ретроспектива правового регулювання кримінальної відповідальності за військові кримінальні правопорушення, А.А. Надоева [3; 4], який досліджував кримінальну відповідальність за бездіяльність військової влади.

Існують ґрунтовні роботи з аналізу певних воєнних кримінальних правопорушень. Так, вагомий внесок у розробку питань, пов'язаних із правовим регулюванням військових кримінальних правопорушень внесли такі вчені, як: Р.О. Мовчан [5], В.М. Стратонова, Є.Л. Стрельцова [6], С.О.Харитонова [7]. Єдиною роботою, яка була видана після початку збройної агресії проти України, є монографічне дослідження Р.О. Мовчана «Воєнні» новели Кримінального кодексу України» [5], видана у 2022 році. На даний момент на сучасному науковому просторі України відсутні значні та глибокі наукові дослідження, присвячені аналізу терміну «глорифікації», що не дивно, враховуючи недавній час його виникнення. Тому саме йому і пропонується приділити увагу у даній статті.

Мета дослідження. Метою дослідження є правова характеристика поняття «глорифікація» як форми об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, передбаченого ст.436-2 КК України «Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікація її учасників».

Виклад основного матеріалу дослідження з новим обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Як вже зазначалося, після нападу московської орди на Україну з'явилася нагальна необхідність держави реагувати на це шляхом нормативізації окремих норм. Так, на нормативному небосхилі з'явилася стаття 436-2 «Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії

Російської Федерації проти України, глорифікація її учасників». Стрімке оновлення національної законодавчої бази, в свою чергу, привело до утворення значного масиву нормативно-правових актів і, відповідно, швидкого нарощування термінологічної системи українського законодавства [1, с. 26].

Значущість нововведень підкреслюється також тим, що після появи цієї статті вона одразу почала застосовуватися на практиці.

Так, «за процесуального керівництва прокурорів Черкаської обласної прокуратури повідомлено про підозру помічнику народного депутата, який також є депутатом Черкаської міської ради, у виправдовуванні, визнанні правомірною, а також запереченні збройної агресії РФ проти України (ч. 3 ст. 436-2 КК України). За даними слідства, підозрюваний, який був членом партії «ОПЗЖ» Черкаської міської ради, виправдовував і визнавав правомірними злочинні дії держави-агресора на території України та висловлював сподівання на перемогу РФ. Він разом зі своєю дружиною схвалювали дії російського лідера [8]. Але, при цьому, практикам в даному випадку необхідно чітко володіти кримінально-правовим понятійним апаратом для вірного тлумачення нормативних положень та більш чіткої кваліфікації вчиненого.

Важливість правильного урозуміння та використання кримінально-правового понятійного апарату неодноразово підкреслювалося у правничій літературі. Як зазначає відомий учений у галузі кримінального права Панов М.І «проблема понятійного апарату кримінального права та її складових понять, категорій та юридичної термінології – має надзвичайно важливе значення для теорії і практики кримінального права. Проте вона ще не отримала належного наукового дослідження, а тому є недостатньо розробленою» [9]. Термінологія законодавства потребує особливо пильної уваги щодо вимог вірного і точного тлумачення термінів для практичного застосування нормативно-правових актів, дотримання змістовної однозначності при використанні одного і того ж терміна в текстах різних нормативно-правових актів, уточнення смислу окремих неясних термінів, що вживаються у відмінному від загальноприйнятого значенні, для забезпечення впорядкування, систематизації, нормалізації і одноманітного використання термінів у текстах нормативно-правових актів [1, с. 26]. Незважаючи на таку певним чином правову невизначеність, роль понятійного апарату є надважливою, оскільки він відіграє важливу роль в процесі сучасного правозастосування. Як зазначається у літературі, «сутність кримінально-правового понятійного апарату полягає у тому, що за допомогою його елементів у тексті права відображаються об'єкти (явища) реальної дійсності, що відносяться до сфери суспільних відносин, які виникають і функціонують із приводу кримінальних правопорушень, покарань, інших заходів кримінально-правового характеру» [9].

Перейдемо безпосередньо до аналізу поняття, що виступає предметом нашого дослідження.

Стаття 436-2 «Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікація її учасників» чинного КК України передбачає декілька форм об'єктивної сторони.

Так, ч.1 ст. 436-2 КК України передбачає відповідальність за:

- А) виправдовування збройної агресії Російської Федерації проти України;
- Б) визнання правомірною збройної агресії Російської Федерації проти України;
- В) заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України;
- Г) визнання правомірною, заперечення тимчасової окупації частини території України;

Д) глорифікація осіб, які здійснювали збройну агресію Російської Федерації проти України розпочату у 2014 році, представників збройних формувань Російської Федерації, іррегулярних незаконних збройних формувань, озброєних банд та груп найманців, створених, підпорядкованих, керованих та фінансованих Російською Федерацією, а також представників окупаційної адміністрації Російської Федерації, яку складають її державні органи і структури, функціонально відповідальні за управління тимчасово окупованими територіями України, та представників підконтрольних Російській Федерації самопроголошених органів, які узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України.

Частина 2 ст. 436-2 КК України передбачає відповідальність за:

Є) виготовлення матеріалів, у яких міститься виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, розпочатої у 2014 році, у тому числі шляхом представлення збройної агресії Російської Федерації проти України як внутрішнього громадянського конфлікту, виправдовування, визнання правомірною, заперечення тимчасової окупації частини території України, а також глорифікація осіб, які здійснювали збройну агресію Російської Федерації проти України, розпочату у 2014 році, представників збройних формувань Російської Федерації, іррегулярних незаконних збройних формувань, озброєних банд та груп найманців, створених, підпорядкованих, керованих та фінансованих Російською Федерацією, а також представників окупаційної адміністрації Російської Федерації, яку складають її державні органи і структури, функціонально відповідальні за управління тимчасово окупованими територіями України, та представників підконтрольних Російській Федерації самопроголошених органів, які узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України;

Е) поширення матеріалів, у яких міститься виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України,

розпочатої у 2014 році, у тому числі шляхом представлення збройної агресії Російської Федерації проти України як внутрішнього громадянського конфлікту, виправдовування, визнання правомірною, заперечення тимчасової окупації частини території України, а також глорифікація осіб, які здійснювали збройну агресію Російської Федерації проти України, розпочату у 2014 році, представників збройних формувань Російської Федерації, іррегулярних незаконних збройних формувань, озброєних банд та груп найманців, створених, підпорядкованих, керованих та фінансованих Російською Федерацією, а також представників окупаційної адміністрації Російської Федерації, яку складають її державні органи і структури, функціонально відповідальні за управління тимчасово окупованими територіями України, та представників підконтрольних Російській Федерації самопроголошених органів, які узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України.

Частина 3 ст. 436-2 КК України передбачає відповідальність за:

Ж) дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені службовою особою, або вчинені повторно, або організованою групою, або з використанням засобів масової інформації.

Всі форми об'єктивної сторони в даному випадку є пов'язаними і так чи інакше передбачають відповідальність за різні форми обілення війни розв'язаної московією проти України.

Але, перейдемо безпосередньо до аналізу поняття глорифікації.

Саме по собі, вказане поняття лексично не належить до української мови. Це слово є похідним від англословного «glory» – що означає «слава». «glorification» – відповідно перекладається як «ушлявлення». Саме іншомовне походження цього поняття, як вважається, викликало певний спротив у частини законодавчого корпусу України, щодо його застосування. Так, у Пропозиції Міністерства культури та інформаційної політики України до проекту Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо заборони виготовлення та поширення інформаційної продукції, спрямованої на пропагування дій держави-агресора)» ініційованій 18.02.2021, зазначалося, що у зв'язку із тим, що правова доктрина України визначає одним із критеріїв якості закону його доступність, що передбачає точність, простоту і зрозумілість мови закону, то пропонується слово «глорифікація» замінити словами «возвеличення», «героїзація», «створення позитивного образу» [10]. Але, ця пропозиція, як ми бачимо, не була врахована і поняття «глорифікації» знайшло своє місце у законодавстві про кримінальну відповідальність України. Але при цьому, незважаючи на легальність його, законодавець не дає його визначення, віддаючи це «на відкуп» теоретикам та науковцям.

Тому – тлумачимо поняття глорифікація як ушлявлення чи надання героїчного обліку. До-речі – правильне розуміння цього поняття ускладнює

майже повна його відсутність як у тлумачних словниках української мови, так і у словниках іншомовних слів. Саме поняття «глорифікація» – як правило відсутнє. Частіше за все воно виступає у якості дієслова – глорифікувати. І вже це тлумачиться як – славословити, прославляти [11].

Не даючи власне тлумачення вказаного поняття, законодавець тим не менш вказує, за глорифікацію чого, правильніше кажучи – кого, може наставати кримінальна відповідальність.

Цікавим є те, що законодавець по-перше, надає вичерпний перелік того, що може бути піддане глорифікації, а по-друге, викликає цікавість зміст того, що може бути протиправно уславлене.

В даному випадку йде мова про те, що протиправною, на диво, є виключно глорифікація фізичних осіб. Глорифікація псевдодержавних структур, їх елементів, організацій, інших терористичних утворень та угруповань, діяльність яких пов'язана з агресією московії проти України, кримінальним правопорушенням згідно із ст.436-2 КК України не є. Серед тих, хто може бути глорифікований можна виділити осіб:

- а) які здійснювали збройну агресію Російської Федерації проти України;
- б) представників збройних формувань Російської Федерації, іррегулярних незаконних збройних формувань, озброєних банд та груп найманців, створених, підпорядкованих, керованих та фінансованих Російською Федерацією;
- в) представників окупаційної адміністрації Російської Федерації, яку складають її державні органи і структури, функціонально відповідальні за управління тимчасово окупованими територіями України;
- г) представників підконтрольних Російській Федерації самопроголошених органів, які узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України.

Але, як видається, така ситуація є дещо дивною. Героїзації яка становить небезпеку для українського суспільства можуть піддаватися і цілі квазідержавні об'єднання, воєнізовані злочинні угруповання (як, наприклад, терористичне угруповання «Спарта») та інше, що не наділене характеристиками фізичної особи. Прикладом встановлення відповідальності за героїзацію такого роду явищ – є передбачення у цілій низці європейських країн відповідальності за глорифікацію нацизму, що є прикладом для нашої держави щодо встановлення кримінальної відповідальності за глорифікацію рашизму й усього з ним поєданого. Але ця ідея безумовно потребує подальшого розгляду і, мабуть, безумовного впровадження.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. При цьому, тим не менш, у якості висновку до статті ми могли б запропонувати загальнотеоретичне визначення поняття «глорифікації», яке

може застосовуватися як для розуміння вказаного явища, так і як відправна точка для подальших наукових розробок.

Так, «глорифікацією» у кримінально-правовому розумінні є уславлення чи героїзація осіб, які тим чи іншим чином брали участь у збройній агресії російської федерації проти України, забезпечували діяльність окупаційної адміністрації, представляли державні органи і структури країни-агресора.

Як вважається, вказане визначення є концентрованою термінологічною квінтесенцією ознак глорифікації і може бути використане у якості елемента понятійного апарату сучасного кримінального права.

Література

1. Бесєдіна Л. Л. До питання зміни понятійного апарату термінології законодавства. *Інформація і право*. 2013. № 2(8). С. 26–35;
2. Журавльов М. С. Правове регулювання кримінальної відповідальності за військові кримінальні правопорушення: історико-правовий аспект: Зб. наукових праць ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Сер. Право. 2022. № 35. С.47–52;
3. Надоев А. А. Кримінальна відповідальність за бездіяльність військової влади: міжнародний аспект і зарубіжний досвід. *Recht der Osteuropaischen Staaten*. University of Gottingen (Germany) 2019. № 4;
4. Надоев А. А. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення, передбаченого ст. 426 КК України. Держава та регіони. Сер. Право. 2021. №4 (74). Класичний приватний університет. С. 78–84;
5. Мовчан Р. О. «Воєнні» новели Кримінального кодексу України: правотворчі та правозастосовні проблеми: монографія. Київ: Норма права, 2022. 244 с.;
6. Військові злочини: кримінально-правова, криміналістична та кримінологічна характеристика: колектив. моногр. / Стратонова В. М. та ін. Херсон: Гельветика, 2015. 340 с.;
7. Харитонов С. О. Кримінальна відповідальність за військові злочини за кримінальним правом України: монографія. Харків: Право, 2018. 326 с.;
8. Панов М. І. Понятійний апарат кримінального права та його науково-практичне значення. *Право України* URL: https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_2018_4/pravo_2018_4_s12/;
9. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/vipravdovuvannya-agresiyi-rf-v-ukrayini-povidomleno-pro-pidozru-pomicniku-narodnogo-deputata>;
10. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/bills_documents/document-2165054.pdf.;
11. URL: <https://goroh.pp.ua/>.